

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL:

În România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RĂDULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitari de ziare din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

No. 14.

DUMINICĂ 11 IANUARIE 1909

Vol. 5.

SUMARUL:

NOUȚĂȚI:

Evreii în Finlanda. — Cancerul poate fi privit ca boală infecțioasă? — Organizarea cea nouă a școalelor secundare de fete din Prusia. — Justiția în Italia. — Legea pentru ajutorarea victimelor cutremurului din Sicilia și Calabria. — Salinele din Slănic. — Bibliografie.

POLITICĂ:

LAZĂR ILIESCU. — Comerțul și naționalismul.

PEDAGOGIA:

I. F. BURICESCU. *Congresul profesorilor de limbi străine.*

ȘTIINȚA:

N. MOISESCU. *Dovezile evoluțiunii omului.*

LITERATURĂ:

VICTORIA M. IUGA. *Sjurătate.*

LASCĂR VOREL. *Fantezi.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

CĂPTAN GH. GRIGORATU. *Radiațiunile corpului omnesc, fotografia gândirei și a nevăzutului.*

NOUȚĂȚI

Evreii în Finlanda.

Situația Evreilor din Finlanda a rămas neschimbată dela 1782 până astăzi. La început, Evreii n'au avut voie să se stabilească în Finlanda, apoi s'au admis aceia cari au făcut serviciu militar; însă și aceștia au fost nevoiți să emigreze, dacă aveau de gând să se căsătorească. Dela 1872 a început o mișcare în favoarea Evreilor, care în anii din urmă a fost susținută mai cu seamă de social-democrați. Senatul, contrariu oricărei reforme în chestiunea evreiască, a votat de curând proiectul de lege care conține un paragraf special cu privire la Evrei: paragraful acesta spune, că Evreii nu pot dobândi cetățenia finlandeză.

* * *

Cancerul poate fi privit ca boală infecțioasă?

Intr'un studiu publicat de curând în revista «Umschau» Profesorul Dr. von Hansemann spune: se crede că este in-

fecțios cancerul, fiindcă mulți medici au pretins că numărul bolnavilor de cancer ar fi din ce în ce mai mare. În adevăr, dacă cercetăm statisticele celor din urmă 20,30 ani, urmărindu-le până în vremurile mai noi, suntem îngroziiți în primul moment, de creșterea numărului bolnavilor. Dacă comparăm însă statisticele cele noi cu cele mai vechi, vedem că rezultatele nu sunt aceleași. Verificările morților se fac astăzi cu mai multă băgare de seamă ca odinioară; pe de altă parte medicii zilelor noastre sunt mai bine pregătiți și pun diagnostice mai precise, așa că de multe ori ceea ce în trecut se înscrisă ca idropisie, slăbiciunea inimii, anemie gravă, hemoragie intestinală și încarcerățiune, se înregistrează astăzi, în mod exact, sub numele de cancer. Numai cancerele cari se ivesc pe suprafața corpului, s'au putut diagnostica și înaintă cu ușurință, și frecuența lor actuală nu este mai mare ca în trecut. Faptul că se întâmplă de mai multe ori cancerul în aceeași familie, în aceeași localitate și în aceeași stradă, nu se poate pune în socoteala infecțiozității. Până în ziua de astăzi nu s'a observat nici un singur caz în care cancerul să fi trecut dela un om la altul. La toate boalele infecțioase, în deosebi la tuberculoză, se constată că în spitale se infectează câte odată medicii și infirmierii, cu toate măsurile de pază pe cari le întrebunțează. Lucrul acesta nu s'a observat nici odată la cancer. Hansemann mai arată, că nici unul din membrii Comitetului central pentru studiul cancerului, înființat acum 7 ani, nu mai este partizanul teoriei infecțioase a cancerului. De aceea rezultă că în starea actuală a științei nu există nici un motiv care ar îndemna pe medici de a crede, că ar fi infecțios cancerul. Este de cea mai mare însemnătate de a accentua asupra acestui fapt, care trebuie să fie adus la cunoștința publicului, căci nu este nimic mai primejdios pentru sufletul poporului decât răspândirea unei griji care nu este întemeiată. În legătură cu articolul lui Hansemann e bine să amintim și lucrarea d-lui Dr. Bashford, apărută în «The Lancet» din Londra. Bashford, făcând numeroase cercetări asupra cancerului, ajunge la concluziunea că nu se moștenește cancerul dela părinți. Afirmățiunea aceasta o sprijinește atât cu statistici cât și cu experiențele făcute. La 669 bolnavi de cancer, dela cari s'a putut obține un istoric exact al familiei, s'a găsit că au murit de cancer 58 = 1: 11,5 tați și 114 = 1: 6 mame.

* * *

Organizarea cea nouă a școalelor secundare de fete din Prusia.

Am mai vorbit (*Noua Revistă Română* 1908 No. 3) de reorganizarea cea nouă a școalelor secundare de fete din Prusia și reproducem în rândurile următoare unele aprecieri datorite Doamnei Dr. Gertrud Bäumer, apărute în *Frankfurter Zeitung*. Organizarea cea nouă n'ar fi mulțumitoare din punctul de

vedere social; prin faptul că școala secundară de fete cu zece clase rămâne fără scop bine determinat, neprimindu-se eleve în gimnaziile și liceele de băieți, frecventarea universităților și profesiunile academice este cu puțință numai pentru fetele cari locuiesc în orașele mari. Orașele cheltuiesc sume mari pentru pregătirea femeilor gospodine, nu însă pentru o profesiune oarecare. Lefurile mici cari se plătesc profesoarelor școalelor secundare de fete împiedică angajarea celor cu titlul academic, cari firește că sunt mai pretențioase. Și mai este și un al inconvenient: școalele acestea secundare au fost supuse, la ministerul instrucțiunii, direcțiunii învățământului primar.

Programul, cu toate că conține părți foarte bune, păcătuște printr'aceea că materia predată nu ajunge la măsura obicinuită în școalele secundare de băieți.

Cu desăvârșire greșită ar fi intențiunea ministerului, ca școalele secundare de fete să nu fie numai gimnazii, școale reale și licee — așa cum e la băieți —, ci să îndeplinească diferite scopuri: fără a da pregătirea necesară, școala ar putea să școată conducătoare pentru grădini de copii, profesoare de menaj și, ceea ce ar fi și mai regretabil, candidate pentru posturile de ajutoare în asistența publică — asigurarea muncitorilor pentru bătrânețe, boală și invaliditate, ajutorarea săracilor etc., — și în așa zisă misiune internă, care urmărește îndreptarea stării sociale a păturilor de jos.

Ceea ce se cere e ca în școalele secundare de fete să se predea mai multe matematici, așa ca să fie egale cu școalele reale ale băieților. Supravegherea în fine ar trebui neapărat încredințată direcțiunii învățământului secundar din ministerul instrucțiunii.

* * *

Justiția în Italia.

Un publicist german foarte spiritual, Dr. Albert Zacner, care stă de mulți ani la Roma, publică în numărul din urmă al revistei *Archiv für Rechtsund Wirtschaftsphilosophie* o schiță asupra stării justiției, pe care o reproducem în parte.

Se zice că cea mai bună femeie este aceea despre care lumea nu vorbește. Dacă zicătoarea aceasta este adevărată, atunci «Madama Giustizia» nu e de fel bine cotate în țara portocalilor. De treizeci de ani societatea italiană — oamenii de legi, oamenii politici, omercanții, filozofii, publiciștii, ziarisții — se plânge de halul în care a ajuns justiția țării. Nemulțumit e și rivalul cel mare al tinerii Italiei, vaticanul; pe când însă justiția italiană pregătește — așa se zice — o reformă judiciară, care încă nu s'a sfârșit, vaticanul a publicat în cursul anului trecut o reformă a codificațiunii dreptului canonic.

Desbaterile asupra justiției holnave s'au ivit cu prilejul noului palat al justiției din Roma, care se clădește de douăzeci de ani, fără să fie gata; s'au dovedit fel de fel de «greșeli» parlamentaro-politice, tehnice și biurocratice, cari au înghițit sume colosale. «Scandalul» acesta a fost însoțit de o ceartă a artiștilor, cari susțin că fațada palatului ar fi din cale afară de încărcată. În legătură cu această ceartă, Ernesto Nathan, actualul primar al Romei, a scris în cartea sa *Vent'anni di vita italiana*, care a apărut la 1906: «Se poate că arhitectul Calderini a căutat cu tot dinadinsul, ca fațada să fie încărcată. Se poate că a vrut să prezinte justiția așa cum este în realitate. Se poate că palatul este menit să serve de învățătura poporului, zicându-i: «Dacă vă uitați la justiție din depărtare, veți vedea că vă impune prin liniile ei mari și curate. Cum vă veți apropia, veți vedea că liniile acestea se pierd în multele detalii. Să rămâneți deci departe de justiție, să nu încercați de a pătrunde în labirintul ei, dacă nu voți să ieșiți cu oasele frânte».

Într'un alt loc, Ernesto Nathan spune: «Pentru judecătorul

nostru de instrucție, acuzatul este vinovat. E savant, vivisector, și nu se gândește decât să facă carieră. El nu se înspăimântă de faptul stabilit în statistici, că din 100 acuzați numai 40 sunt vinovați și pot fi condamnați... Procurorul o ia la întrecere cu judecătorul de instrucție. El face munca Penelopei: desface țesătura făcută de judecătorul de instrucție și caută urme noi. Din această pricină închisoarea de prevenție durează atât de mult, că martirul instrucțiunii, care nu capătă nici o despăgubire chiar dacă se constată că e nevinovat, este ruinat pentru viața lui întreagă!

«În sălile tribunalelor vedem pe pereți inscripțiunea următoare, făcută cu litere de aur: «Legea este aceeași pentru toți». Am înțeles! Dar slovele acestea de aur arată, că legea este aceeași pentru aceia cari o pot plăti; cei bogăți își pot procura o celulă particulară, pot să-și aducă mâncare bună, să cumpere presa, să-și angajeze cei mai buni avocați și să-și plătească experții cei mai iscusiți. Mai cu seamă în ce privește experții, există o adevărată calamitate; nu există un «perito» care stă deasupra părților, ci fiecare din părți poate să se prezinte cu câte un expert... Experții aceștia se combat, iar contrazicerile lor încercă cât se poate de mult pe judecători și jurați. Mai cu seamă pe jurați! Ernesto Nathan crede că jurații sunt fapturnile cele mai chinuite de pe lume. Nu numai că suferă de pe urma lungimei proceselor, dar judecătorii vanitoși de savanțlăcul lor, le pun întrebări cari și jurisconsultilor le-ar face părul măciucă.

Ernesto Nathan ilustrează aforismele sale prin exemple, amintind unele procese cronice celebre din anii din urmă, așa de pildă procesul deputatului Palizzolo și al lui Murri. S'ar putea cită și acela al sculptorului Ciffariello, care, ca și celelalte, arată că autoritatea judiciară se vede adesea nevoită să mute judecarea proceselor în regiuni depărtate de locul crimei, de teamă că jurații nu vor fi nepărtinitori. Procesul lui Ciffariello, care și-a omorât femeea, a dat la iveală un nou neajuns. A fost o dramă: tribunalul fusese transformat în scenă. Pe lângă «starul» Ciffariello, care mai multe zile cântă dearândul, în felul unei primadone, ariile cele mai melodioase, avocații făceau diferite propuneri de prejudiciu și de amânare ca niște actori cari așteptau aplauzele publicului. Ziarul «Stampa» din Turino, revoltat de cele ce s'au petrecut, spunea între altele: «Italia își justifică din ce în ce mai mult renumele de a fi patria frumuseței; alte țări se conduc după lege, după dreptate, după morală, — noi ne supunem unui regim mai dulce, estetismului. Ne-am însușit dictonul anarhiștilor francezi: *Qu, important les voques humanités, pourvu que le geste soit beau*!

Acolo unde vorbește de literele de aur, Ernesto Nathan mai atinge și o altă chestiune; «Judecătorii noștri nu se pot împăra, dar ei se lasă să fie adesea amăgiți de vițelul de aur». Ar fi putut să mai adauge, că de multe ori s'a bănuț și că tot de atâtea ori s'a spus, că judecătorii își pleacă capul față de miniștrii și de foștii miniștrii cari ar putea intra din nou în minister. Lefurile judecătorilor sunt foarte mici; de aceea cei mai mulți juriști tineri îmbrățișează advocătura. Advocatul poate să devie deputat, subsecretar de stat, ba chiar ministru al justiției. Deputații cari sunt profesori universitari — în Italia, profesorii facultăților de drept au dreptul de a pleda — dobândesc o influență și mai mare. Pentru avocați mandatul de deputat este legat de mari foloase materiale private și de prestigiu, din care pricină e și foarte căutat. Publicul crede că aceia cari făuresc legile, sunt interpreții lor cei mai buni; avocații-deputați se folosesc de biletul de liber parcurs pe căile ferate și văd de interesele clienților lor, când ca avocați, când ca deputați. Din acest rol dublu rezultă o anomalie ciudată: Satoru își mănca urmașii; avocatul critică legea pe care a votat-o în calitate de deputat; reprezentantul poporului, care este tot odată și reprezentantul statului, se îmbracă cu toga și

pără cauza omului care plănuește un atentat asupra fiscului.

Advocatura este din ce în ce mai căutată; ea crește cu numărul studenților în drept. La 1882 au existat 13.065 studenți universitari, din cari 1902 la drept; la 1902 numărul studenților se urcase la 27.900, din cari 8385 la drept. Inșă *non omnes possumus essere Scipiones*. Inșă nu toți cari au învățat dreptul pot dobândi un mandat de deputat, care le-ar mijloci o bună clientelă advocățească. Impinși de lupta pentru existență, ei se văd nevoiți să recurgă la expediente, să facă anumite specialități. Nathan, care a cercetat falimentele celor din urmă 20 de ani, a găsit că și cazurile în care creditorii nu capătă nici un gologan au crescut dela 22 la sută în 1882, la 25 la sută în 1902. Inrăutățirea aceasta ar fi datorită tinerilor advocați cari au devenit specialiști și învață pe negustori în ce chip să dea falimentele.

Tot așa se petrec lucrurile în ce privește accidentele. Statistica lor e foarte limpede. În cea din urmă dare de seamă pe care o publică societatea minelor de fer «Elba» se arată: 1902, 600 muncitori, 155 accidente, 19.96 procentul premiei 1907; 673 muncitrii, 607 accidente, 62 procentul premiei (!) Cauza acestei manifestațiuni întristătoare este, după părerea exprimată de ministerul comerțului Coco-Ortu în ședința camerei dela 14 Martie 1908, cea următoare: «Technicianii asigurărilor dintre advocați s'au pus în legătură cu medicii speciali pentru accidente; astfel au luat naștere adevărate școale superioare pentru accidente, în cari se învață, cum se pot întentă procese de lungă durată, dar foarte rentabile pentru advocați, în baza unor certificate științifice asupra accidentelor simulate». Se știe că în Italia nu există asigurarea în contra accidentelor din partea statului, cum e cazul în Germania. Ministrul a căutat să combată corupțiunea aceasta prin noua reformă a legii accidentelor, care hotărăște că procesele pentru accidente nu se mai pot judeca de tribunalele ordinare. Din descrierea următoare, pe care o scoatem din «Mattino» din Napoli, cititorii își pot da seama asupra halului în care au ajuns aceste procese; «Am ajuns acolo încât dacă vreun cerșetor joacă după bătaia unei tobe și-și rupe piciorul, judecătorii sunt în stare să spue, că vina e a aceluia care a fabricat toba. În cursul săptămânii nu se mai gândesc la tragerea loteriei, ci nădăduesc că vre unul din familie își va rupe piciorul. Nu lipsesc nici eroii, cari, respingând simulațiunea, își produc mutilări sau se aruncă înaintea unui automobil, dacă în fabrică nu se găsesc destule prilejuri pentru accidente».

Dacă lucrurile stau astfel, atunci nu ne vom mira de ce Nathan, cu ocaziunea discuțiunei lipsei locuințelor în consiliul comunal din Roma (28 Martie 1908), a declarat că, atâta timp cât a fost în ființă vechea lege a accidentelor, capitaliștii au ezitat de a întrebuiți capitalul pentru clădirea de case. To'uşii același Natan a scris cu doi ani înainte: «Dacă s'ar face comparațiuni între noi și alte popoare cu privire la concepțiunea fundamentală a datoriei sociale, atunci ar trebui să ne ținem că s'ar constată o potrivire tristă între analfabetismul intelectual și cel moral al Italiei.»

* * *

Legea pentru ajutorarea victimelor cutremurului din Sicilia și Calabria.

Parlamentul Italian a votat o lege prin care guvernul este autorizat să ridice treizeci de milioane din excedentul bugetar al anului 1908—1909, pentru a reconstrui și repara edificii publice distruse.

Se impun suprataxe asupra contribuțiilor directe, proprietăților agricole, imobile, etc.

D-l Marcova, președintele adunării, într'un discurs emoționant deplânge dezastrul care a lovit Italia și mulțumește tuturilor pentru sentimentele afectuoase ce s'au exprimat.

«În această mare nenorocire trebuie să ne ținem sus inimile, trebuie să facem față cât mai curând nevoilor actuale, cu credința cea mai mare și cea mai puternică în viitorul patriei, a căreia măreție capătă o nouă strălucire din acest spectacol unic în istoria lumii, prin pietatea universală care o înconjoară și o întărește.

Italia care prin concursul tuturilor regiunilor se arată că adevărat și neclintit unită, această veche mamă a civilizației chiamo în jurul ei toată lumea civilizată, într'un acord frățesc de solidaritate omenească (aplauze).

«Sunt sigur că interpretez sentimentele țării trimițând un strigăt de recanoștință și de admirație Regelui mult iubit, care alergă cel dintâi la locul dezastrului, arătând lumii întregi calea datoriei (aplauze) și Augustei Regine, care a fost exemplul fără precedent de curaj și de întăritoare milă, Căreia astăzi, în ziua nașterii Sale îi adresez urările mele devotate și călduroase de viață lungă și fericită (aplauze); bravelor echipe a escadrelor străine cărora noi toți, le vom păstra în sufletul nostru amintirea neștearsă (aplauze): tuturor acelor cari au dat sprijinul, sau au trimis ajutoare funcționarilor; soldaților noștri și marinarilor cari au dat exemplu de bravură virtute și abnegație (aplauze); și în fine adunărilor și reprezentanților aproape a tuturor națiunilor, cari ne-au arătat, fraternitatea și afecțiunea lor», (aplauze).

* * *

Salinele din Slănic.

În numărul din 2 Ianuarie c. a revistei de științe «La Nature» d-l Renaudot publică un articol asupra salinelor noastre dela Slănic. Articolul e ilustrat cu trei reproduceri fotografice reprezentând interiorul minei și sistemul de extracțiune al sării.

BIBLIOGRAFIE

În *Junimea literară* din Cernăuți, Nr. 11—12, pe Noembrie și Decembrie 1908, d-l Liviu Marian vorbește despre D-rul «George Popovici (T. Robeanu) ca poet». D-l George Ichim publică conferința sa «Desvoltarea naționalizmului în școală».

În *Viața Nouă*, numerele dela 1 și 15 Decembrie 1908 sub titlul «Increderea în știință» d-l Profesor Ovid Densușianu publică lecția de deschidere a cursului său dela Universitate. Se arată cum trebuie înțeles astăzi spiritul științific, «ce preț se poate pune pe știință și ce putem aștepta dela ea de acum înainte».

În N-rele 1 și 2 din «*Revue politique et littéraire, Revue bleu*» sub titlul *La fin du «Mir»* d-l Maxime Kovalevsky arată cum pe ne drept prin noul proiect prezentat Dumei de către Stolypine se desființează proprietatea indiviză a populațiunii rurale numită Mir. Legea dispune că «în toate comunele unde de 24 de ani n'au avut loc împărțiri periodice ale solului, deținătorii actuali vor fi în viitor considerați ca proprietari».

D-l Jacques Flach publică lecția de deschidere a cursului său dela Collège de France vorbind despre *Platon și Montèsquieu ca teoreticieni politici*.

A apărut

Puterea Sufletească

PARTER III-A

CULTURĂ. PUTERILE SOCIALE

DE

C. RĂDULESCU-MOTRU

Prețul lei 3,50

Cu această fascicolă se termină lucrarea: *Puterea Sufletească*. Prețul celor trei fascicole este lei 12. Abonații *Noii Reviste Române* au o scădere de 25% din acest preț, când lucrarea se va procura direct prin administrația revistei.

P O L I T I C A

COMERȚUL ȘI NAȚIONALISMUL

Ne plângem mereu de numărul mare de negustori străini aflați în țară și de rezultatul foarte puțin mulțămitor pe care-l dau școalele noastre de comerț. Avem și dreptate să ne plângem când vedem cum cea mai mare parte din comerțul nostru e în mâna străinilor, cum aceștia se îmbogățesc pe zi ce trece — noi zicem în paguba negustorilor români — și cum principalele ramuri de negoț devin monopolul comercianților pripășiți de prin alte țări. Și adesea ori trebuie să ne mirăm chiar de acest fapt, pentru că vedem cazuri în care străinii răușesc să întemeieze case mari de negoț cu un capital relativ mic. Am putea spune că în cele mai multe cazuri se întâmplă aceasta. Străinii nu vin cu capitaluri mari la noi în țară pentru a le întrebuiți la întemeierea de case mari comerciale. Sunt foarte rare întâmplări de aceste. În general străinul vine cu puțin capital, dar cu multă experiență. *Nu se cuvine să vorbim, orbiți de patima unui naționalism nesăndtos, despre felul necinstil cu care își agonisesc străinii averile lor.* Acestea sunt numai vorbe ale unor oameni, cari în lipsă de altceva mai bun, caută să facă pe trâmbișii unui pericol care, dacă există, e cu totul altfel decât ni-l spune gura acestor prooroci răi. Nu lacrimi de crocodil ne trebuie și nici entuziasm de bălciu. Nu geamuri sparte și intruniri sgomotoase. Cu aceste mijloace nu luăm nici Ardealul și nici nu ajutăm comerțul român. Aceasta ar trebui s'o știm cu toții pentru a nu ne lăsa tărăți în apele unui naționalism nesănătos. Căci dacă intrăm în aceste ape, vedem înaintea o umbră care nici nu există poate, dar care e calul de bătaie al naționalismului fără de sens. E ceva așa ca o dihanie cu pânțele umflat — de sigur de bun trai — cu ochi hrăpareți și vicleni, cu un zâmbet ironic și diabolic și cu niște ghiare lungi, lungi cât imaginația naționaliștilor de paradă. Trebuie să ne ferim deci de a ne înfățișa pericolul străin supt această formă și să tragem concluzii greșite. Nu felul în care străinii își agonisesc la noi averile, ci necontestata lor superioritate asupra negustorilor români să ne atragă luarea aminte. Căci cu ajutorul acestei superiorități pot dânsii să întemeieze case mari cu mijloace puține, și să învingă greutatea care li se opun în cale. Numai grație pregătirii lor speciale pot să dăinuiască într'un mediu care de foarte multe ori le este nefavorabil. De lipsa de scrupul în felul lor de a face negoț nu poate și nu trebuie să fie vorba. Prea mult nu-și pot permite nici dânsii căci intervine concurența. Naționaliștii vor răspunde că, dat fiind numărul mare de negustori străini, au aceleași interese cu toții și nu se vor concura. E însă copilărească o asemenea afirmație căci oricât de strânse ar fi legăturile de interes ale străinilor, egoismul tot învinge la urmă și fiecare va căuta să tragă partea leului în spre dânsul. Deci concurența tot va fi. Și chiar în cazul când au o situație privilegiată și nu au să se teamă de concurență, tot nu pot să ridice prețurile peste o măsură oarecare, de oarece e

știut că peste o limită hotărâtă a prețurilor, cererea nu mai merge în direcție paralelă cu oferta, și legea cererii și ofertei până la aceasta limită exactă, devine de aci încolo falsă. Aceasta însă o trec cu vederea acei cari sunt dușmanii comerțului străin fără să-și dea seama de ce. Dar oare în anumite ramuri ale comerțului nostru, care sunt în mâinile indigenilor, nu vedem adesea cazuri în care prețurile devin prețuri de monopol? Nu am nevoie decât de un singur exemplu: *Hârtia*. Prețurile sunt cu adevărat monopolistice iar cartelul e unul dintre cele mai rușinoase care pot fi. Proprietarii acestor fabrici cartelate pot fi socotiți ca dușmani ai poporului iar nu negustorii străini. Într'adevăr, cartelul fabricilor de hârtie este una dintre principalele cauze care stânjenesc luminarea poporului, căci atâta vreme cât hârtia va fi scumpă nu va fi cu puțință tipărirea de cărți estine pentru popor. Și mai sunt alte ramuri de negoț care se află în mâinile indigenilor și în care se repetă acelaș exemplu de monopol. N'avem dreptul dar să ne plângem în potriva concurenței străinilor. Dar avem dreptul să deplângem pe comerciantul român că se află într'o stare atât de inferioară celei în care e comerciantul străin. Ne lipsește pregătirea specială pe care o au acei cari vin de peste mări și țări să scoată la lumină bogățiile pe care noi nu știm să le scoatem la iveală. Negustorul român întemeiază case de negoț adesea fără cele mai elementare cunoștințe negustorești sau, dacă le are pe acestea, nu are însă cunoștințe speciale în ramura în care voește să lucreze. Negustorul român e de cele mai multe ori capitalist. El dă capitalul, deschide casa de negoț și apoi nu mai trece pe acolo decât de vre-o câteva ori pe an. În schimb e foarte bine reprezentat la Riviera și Ostende; iar când e în Capitală, între patru și șase e cu echipagiul la șosea. Iar negoțul, bietul negoț... e pe mâna funcționarilor, care oricât interes ar avea, tot nu pun în afaceri aceeași grijă pe care ar pune-o patronul însăși. Și apoi lipsește hotărârea și promptitudinea. Când e vorba de încheiat afaceri de zeci de mii de lei trebuie o minte ascuțită și hotărâtă. Trebuiește o inteligență care să fie în curent cu toată mișcarea comercială, în curent cu toate câte s'au scris asupra acelei afaceri.

Șeful unei case mari de comerț trebuie să-și facă, adesea în câteva clipe numai, toate calculele necesare. Un exportator când încheie o afacere trebuie să știe întreaga situație a târgului străin și să aibe cunoștințe intime despre producția mondială. Pentru aceasta e nevoie ca șeful să citească regulat foile de informațiuni ale diferitelor case mari de export din străinătate. Dar la noi exportatorul joacă mai bine o partidă de biliard decât să se afunde în lectura unor rapoarte care numai amuzante nu pot fi. Iată de ce, când e vorba de a se decide repede în privința unei afaceri, șeful nu este destul de inițiat ca să se hotărască prompt și lasă adesea ocazia să-i scape din mâna. Străinul din potrivă: *«Man muss die Gelegenheit am Schopf fassen»* spune neamțul. Și chiar așa și face. La dânsul nu e târâgâneală și nehotărâre. Fiind în curent cu tot ce se rapoartă la afacerea pe care o are înainte, el poate s'o încheie mai repede și cu mai multă siguranță de ră-

ușită. De aceea și risicul comerciantului străin este mai mic decât al celui român care merge pe calea băjbăelilor și a nesiguranței. Acestea ar fi de spus în privința încheierii afacerilor. În privința modului în care se recrutează personalul de serviciu și a retribuției acestuia din urmă, iar sunt multe de spus. În general este lucru știut de noi toți că un obiect fabricat de un străin la noi în țară este mult superior unui obiect la fel fabricat însă de un român. De ce oare acest lucru? Pentru că fabricile străinilor pun mult mai multă grijă în alegerea personalului decât fabricile române. Cei mai buni lucrători sunt angajați de către străini care le dau și cele mai mari prețuri de muncă, pe când în fabricile și atelierile indigenilor nu lucrează decât ce a mai rămas fără de ocupație, iar prețurile muncii sunt adesea ridicole. De aceea e foarte ușor de înțeles că lucrul celor din țară va fi mai îngrijit decât al celor din urmă. Ca urmare e că publicul, care are tot interesul să aibe lucruri bune, va cumpăra mai mult dela primul fabricant decât dela fabricantul român, care prin mijlocul acesta va fi pus într-o stare de inferioritate celui străin. Metodul în care se plătește munca iarăși e învechit. Majoritatea atelierelor și fabricilor românești își plătesc lucrătorii cu *ziua*. Acesta e un mijloc învechit în străinătate. De aceea și străinii cari vin la noi evită acest fel de plată și adoptă formele mai moderne: Plata după acord (*Akkordlohn*) și plata după acord cu o eventuală împărțire a câștigului (*Akkordlohn mit Gewinnverteilung*). La acest sistem din urmă, patronul și lucrătorul se înțeleg asupra plății. Dacă lucrătorul, în unitatea de timp hotărâtă lucrează mai mult decât cantitatea fixată prin bună înțelegere, surplusul este împărțit între patron și lucrător.

De pildă, patronul ia trei părți iar lucrătorul o parte din prețul acestui surplus de muncă. Dar sunt cazuri în care patronul acordă lucrătorului său jumătate sau chiar trei părți, oprind pentru dânsul cealaltă jumătate, eventual numai restul de o parte. Aceasta servește de stimulant puternic lucrătorilor.

Vedem deci că și perspectiva care li se deschide muncitorilor în fabricile conduse de străini, este mai frumoasă și mai întinsă decât în fabricile românești. Acelaș lucru putem spune și despre personalul tehnic, care poate înainta mult mai ușor și e mai bine plătit la cei din țară. Personalul fiind mulțumit va fi și mai stabil, nu va căuta să-și schimbe atât de des locul. Prin faptul acestei stabilități, fabricile nu pot decât să câștige, căci este știut că cu cât personalul este mai vechi, cu atât și producțiunea crește, de oarece personalul este mai datat cu felul în care se lucrează și cu obiceiurile care domnesc în fabrică.

Grija fiecărui patron ar fi să-și asigure un personal devotat și stabil, iar aceasta nu se poate decât dacă și patronul se va purta omenește față de salariații săi, și va căuta să le facă ușurinți, care pentru dânsul sunt neînsemnate, dar care pentru lucrători înseamnă adesea foarte mult. Acestea e una dintre principalele condiții pentru ca o fabrică să înflorească: Relațiunile dintre patron și personalul său. În aceste relațiuni escludem cu totul intervenția statului prin diferite legi și dispozițiuni menite a ușura soarta lucrătorilor

și nu vedem decât raportul direct dela patron la muncitor. Când acesta din urmă ajunge acolo încât nu se bizue decât pe ajutorul statului și nu mai are încredere în patronul său, situația e tristă. Acesta e cazul de cele mai multe ori cu muncitorii români, cari își privesc patronul ca pe un dușman, din cauză că acesta nu caută să câștige dragostea subalternilor săi. Și ce e mai trist, lucrătorul nu poate să aștepte nimic sau aproape nimic, dela intervenția statului în folosul său, de oarece legiuiri în chestia protejierii muncitorilor sunt foarte puține, și acelea care sunt, nu pot fi aplicate din cauza încăpățănării patronilor români.

Străinul e mai binevoitor. El înființează case de ajutor, el își asigură personalul împotriva diferitelor accidente, ba în unele cazuri, după un anumit număr de ani de serviciu, acordă și pensii calculate în acelaș mod cum sunt calculate și de către stat. În orice caz aceste exemple sunt mai rare, dar totuși ele există și se pot observa, dacă nu în multe, dar cel puțin în unele dintre întreprinderile străinilor.

Ne mirăm de ce nu putem înființa unele industrii la noi în țară. Mai întâi, comerciantul român nu e întreprinzător, din cauza lipsei de cultură specială. Am voi să putem desvoltă o industrie textilă la noi. Dar avem oare oameni speciali?

Nu prin politica noastră extrem protecționistă vom putea desvoltă unele ramuri industriale pe care nu le avem încă. Din potrivă, am trebui să lăsăm capitalurile străine să intre mai lesne în țară și să nu le punem atâtea piedici în drum.

Industria textilă.. dar cu ce oameni?

Ori să trimitem noi lucrători în străinătate ca să se specializeze în această ramură, și apoi să le punem capitaluri la dispoziție, ori... nu ne rămâne decât să lăsăm capitaluri străine, și în cazul acesta și lucrători străini să intre în țară.

Formula aceea fatală ca $\frac{2}{8}$ din suma totală a lucrătorilor să fie români nu se poate aplica tuturor industriilor. Căci într'un interval atât de scurt de timp, cum e prevăzut în lege, nu putem să obținem un personal român, care să se priceapă atât de bine ca cel străin, care de multe ori e obicinuit din tată în fiu să lucreze în aceiaș ramură industrială. Aci iar venim la cele spuse la începutul acestui articol: Lipsa de cultură specială a negustorului român. Românul e prea mândru ca să se ducă în străinătate și să înceapă de jos de tot, în vreo întreprindere industrială. Aceasta e unul dintre defectele noastre de rasă: Mândria! dar o mândrie oarbă, nejustificată și adesea nenorocită. Negustorul român vrea să înceapă direct de la mare, și decât să o ia de jos, mai bine preferă să intre funcționar la stat și din această cauză avem o pletoară întreagă de funcționari. Noi suntem un stat cu adevărat al funcționarismului.

Tinerii noștri, cari au absolvit liceul, majoritatea vor urmă desigur dreptul, care le deschide calea spre slujbe. Cei cari n'au absolvit liceul, tot la stat vor căuta să intre, măcar în funcțiuni cât de mici și prost retribuite, dar... să se poată numi funcționari ai statului.

În gazetele străine am urmărit, timp de șase luni

de zile, diferitele anunțuri privitoare la cereri de serviciu. În fiecare zi citeam cum tineri, în posesiunea certificatului care le dă dreptul, în Germania, la serviciul militar cu termen redus, căutau locuri ca *voluntari* în fabrici sau case mari de comerț. Ei bine, am găsit printre dâșii toate soiurile de neamuri, numai români nu. Românul nu are nevoce să intre ca voluntar în vreo fabrică pentru ca să se deprindă cu negoțul — vorbesc de Românii cu oarecare mijloace, care ar putea fi întreținuți câțva timp de părinții lor în străinătate — el începe direct dela mare și de aceea nu pricepe cum trebuie să se poarte cu subalternii. Din potrivă, dacă ar fi o jumătate de an sau chiar un an într-o casă mare străină, ar putea să cunoască până în cele mai mici amănunte organizația și felul de a lucra al casei, ar putea să aleagă ce e bun și ce s'ar putea potrivi împrejurărilor noastre și din această alegere nu ar avea decât să câștige. Dar pentru că vorbim de tinerime, trebuie să observăm că școlile noastre comerciale nu dau rezultatele care ar trebui să le dea. Învățământul nu este destul de practic, cum ar trebui să fie într-o școală comercială. Mi se va răspunde însă că în școlile din străinătate învățământul e de asemenea teoretic. Da și nu. Trebuie să facem o deosebire între diferitele școli de comerț străine, și pentru că am aci ocazia să lămuresc o chestie asupra căreia mulți nu au încă o părere justă, voi căuta să o explic pe cât îmi va fi cu putință. Da, învățământul e teoretic și e și practic. E teoretic în școlile înalte de comerț (*Handelshochschulen*), cu caracter universitar. În aceste școli se face mai mult teorie; economie politică, drept comercial și tehnică comercială. Bine înțeles, se presupune că elevul are o cultură destul de înaintată pentru a putea pricepe chestiunile și teoriile adesea pur speculative ale Economiei politice și Technicii comerciale. Cât despre învățământul practic, acesta se dă în școlile inferioare școlilor înalte sau în așa numitele Academii comerciale (*Handelsakademien*) care sunt simple școli secundare, având absolut același grad ca școlile noastre superioare de comerț.

În aceste Academii se caută ca învățământul să fie cât se poate de practic, căci se presupune că elevii acestor școli vor fi funcționari, iar cei din înalte școli de comerț directori și patroni. De aceea și se cuvine ca aceștia din urmă să aibe un orizont mai întins și să fie mai inițiați în chestiunile mari economice, cari sunt azi la ordinea zilei.

Școlile noastre superioare de comerț, având un caracter secundar și fiind egale în grad academiilor de comerț austriace și germane, ar trebui să dea mai multă atenție părții practice. Un început bun este dispozițiunea luată în ultimii ani, ca elevul după absolvirea școalei de comerț să facă șase luni de practică, după care va obține certificatul. Este una dintre cele mai nimerite măsuri pentru îndrumarea elevilor spre calea practică.

Nu ar strică însă încă o măsură care ar face mult bine, și anume: Elevul la terminarea școalei să treacă un examen asupra unei limbi străine. Dar numai asupra *unei singure* limbi și examenul să fie serios, nu

fictiv. Căci trebuie să observăm cu tristețe că elevul la terminarea școalei, după ce a învățat germana, franceza și italiana, nu știe nici una din aceste limbi, și astăzi, când cunoștința limbilor străine e o condiție de primul ordin, pentru a putea reuși în cariera comercială, se impune ca și absolventul unei școli superioare de comerț să cunoască bine cel puțin una din aceste limbi.

Am putea lua pildă dela străini. Nu numai că regulamentul școlilor comerciale străine prevede un examen sever asupra cel puțin unei limbi, dar elevii însăși în timpul vacanței mari se duc unii în Anglia, alții în Belgia sau Franța, alții chiar mai departe, pentru a învăța limbi străine. La noi ar fi de asemenea ușor acest lucru. E destul dacă elevul nostru ar cunoaște bine limba germană. Austria e la o palmă de loc și ar putea foarte bine să petreacă cele două luni de vacanță în vreun orașel mic, unde să nu aibe de loc ocazia să vorbească românește...

Acelaș lucru aș avea de observat în privința școlilor noastre secundare, unde e acelaș fapt de constatat.

Fără una sau două limbi străine, comerciantul de astăzi nu poate ajunge departe, pentru că nu are putința de a urmări ceas cu ceas situația pieței mondiale. Chestia limbilor străine ar trebui să fie privită mai de aproape, când e vorba de școlile noastre comerciale. Pe scurt, vedem că negustorul român e în stare de inferioritate față de cel străin, din vina sa proprie. Acei cari se dedică comerțului ar trebui să lase de o parte mândria, să caute să-și însușască o parte din calitățile, care alcătuiesc superioritatea străinilor asupra noastră, să meargă să cunoască lumea și nu să se ia după strigătele acelora care știu numai să țipe fără de rost în potriua negustorilor străini. *Aceasta am avut de spus întru luminarea orbilor și acelor cari au urechi și nu vor să audă.*

Köln a/Rhein 1909

LAZĂR ILIESCU.

PEDAGOGIA

CONGRESUL PROFESORILOR DE LIMBI STRĂINE

IMPRESIILE UNUI ASISTENT

Cel ce scrie aceste rânduri se simte obligat să mărturisească întâi în mod sincer, că nu eră prea mult convins de utilitatea congreselor în genere și în special a celor didactice, înainte de a fi participat la congresul profesorilor de limbi străine, ținut în orașul Craiova. Sunt astăzi atâtea mijloace de a-și comunica oamenii ideile unii altora, de a discuta în mod contradictoriu și chiar de a lua hotărâri, pe calea anchetelor de pildă, în cât cineva, care nu a cunoscut ce este un congres și ce roade poate da, este aproape în mod firesc înclinat să socotească aceste întruniri mai mult ca ceva de paradă. Și totuși lucrurile nu sunt așa. Congresul profesorilor de limbi străine a putut proba oricui avea credința de mai sus, că se înșeală și mai ales a probat că se înșeală aceia ce se deziluzionaseră în urma participării la alte congrese anterioare, cari, după mărturisi-

rea însăși a d-lui Ministru al Instrucțiunii, au fost cu mult inferioare celui de acum.

Prin contactul direct între profesori, prin spontaneitatea exprimării convingerilor, prin discuțiile contradictorii, cari nu admit pregătire anterioară și cari desvălesc numai ceea ce e profund câștigat ca deprindere de cugetare, prin lecțiile făcute în fața tuturor, prin constatarea *de visu* a nivelului la care s'au ridicat din toate punctele de vedere școalele orașului în care se ține congresul ș. a., adunările de soiul acesta sunt peste măsură de instructive. Și în special a fost instructiv congresul profesorilor de limbi străine care a fost un congres reușit. S'a văzut că profesorii își dau seama de misiunea lor, că se silesc din răspuțeri să fie la înălțimea acestei misiuni și că școala noastră secundară este în toate privințele cu mult superioară școlii de acum câteva zeci de ani.

O primă chestiune, care a atras luarea aminte a congresiștilor a fost aceea atât de desbătută a utilității limbilor clasice — provocată de dizertația d-lui inspector școlar I. Valaori și de lecțiile practice de latinește și grecește. S'a scris și s'a discutat atâta în această privință încât, se înțelege, în discuțiile urmate, de multe ori nu s'au aflat lucruri noi. Ceea ce a fost interesant însă, a fost înflăcărea cu care partizanii clasicismului au susținut această cultură, precum și constatarea stării spiritului majorității profesorilor. Cu toată căldura și frumusețea cuvântării, cu tot entuziasmul pe care l-a pus în special d-l Valaori pentru apărarea culturii clasice, s'a întrevăzut că în afară de profesorii de limbi clasice, nu sunt tocmai numeroși partizanii acestor limbi.

Și e foarte explicabil acest lucru. Cei mai numeroși profesori erau cei de limbi moderne, adică tocmai aceia cari, cunoscând mai bine una sau alta din culturile actuale, erau aplecați să le dea acestora o mai mare însemnătate. Afară de aceasta mai este o cauză și mai puternică a inferiorității în care au fost puși partizanii clasicismului. La noi, după cum s'a afirmat cu dreptate și în congres, nu a fost până azi o adevărată cultură clasică; școala secundară a dat foarte slabe rezultate inspirând mai mult desgust pentru limbile greacă și latină și aceasta din cauza profesorilor, cari ei înșiși nu au cunoscut și nu au avut dragoste pentru limbile pe cari le predau. Profesorii actuali sunt produsul liceului nostru și al universităților noastre, cari nici ele n'au fost mai fericite în ceea ce privește inspirarea iubirii de clasicism. Nu e de mirare deci că aceia, cărora școala nu le-a dat posibilitatea să cunoască prin intermediul limbilor respective ceea ce au produs poporul grec și roman, și cari s'au văzut apoi nevoiți — pentru complectarea culturii lor — să recurgă la serviciul intermediar al unei limbi moderne, și-au zis: De ce ar mai pierde lumea atâta vreme cu învățarea unei limbi moarte, când operele scrise în această limbă le pot cunoaște toți, cum le-am cunoscut și noi?

S'a recunoscut cu dreptate, se înțelege, de aceștia că culturile clasice merită să fie cunoscute nu numai din motivul că dela ele pornesc cele moderne, ci și pentru că au o valoare intrinsecă, o valoare care le pune cel puțin alături cu cele de azi, dacă nu le face superioare. Au fost prea puțini aceia cari au căutat să le reducă

valoarea. Punctul asupra căruia au accentuat însă modernii a fost că pierderea de vreme cu învățarea limbilor clasice e prea mare și că această vreme ar fi foarte folositoare pentru una sau alta din limbile moderne. S'a făcut de unii chiar propunerea să se înlăture, sau să se reducă simțitor numărul orelor de latinește dela secția modernă.

Ceea ce a fost o greșală din partea celor mai mulți, a fost afirmația că limbile moderne trebuie să fie învățate pentru folosul lor practic.

Și în discuții și în conferința domnului Măndrescu. — pe a domnului Ionescu nu am putut-o asculta — s'a pretins că trebuie să învățăm limbile străine pentru motivul că am fi astfel mai bine armați în lupta economică. Acest rol — după părerea noastră — este un rol accesoriu. Școala secundară are menirea să dea cultură generală și în legătură cu acest scop trebuie să punem în primul rând predarea oricărui obiect.

În școlile speciale, cari pregătesc pentru o ramură practică anumită, se poate vorbi de luptă economică și de mijloacele de a te înarma mai bine pentru ea: în școala secundară dacă pui printre obiectele de predat și limbi străine, trebuie să ții seamă aproape exclusiv de valoarea lor culturală și educativă. Dacă ele ating această țintă, dacă adică elevul ajunge să învețe de pildă limba germană așa în cât să priceapă operele literare și științifice și să-și exprime gândirile lui — mai mult sau mai puțin corect — în această limbă, prin chiar aceasta ai ajuns și la scopul accesoriu de a-i servi ca armă în lupta economică. Noi voim să formăm în școala secundară *oameni*, oameni culți, și din acest punct de vedere trebuie să ne făurim o scară de valori a diferitelor obiecte de studiu.

Partizanii limbilor moderne punând chestiunea pe tărâmul utilității economice au făurit o armă, de care s'au servit apoi cu multă dibăcie partizanii clasicismului. Foarte bine, au zis aceștia din urmă, d-voastră înșivă pretindeți că limbile moderne au o valoare mai ales utilitară practică și noi suntem încântați de aceasta. De aceeaș părere suntem și noi, dar atunci primiți părerea noastră că limbile moderne nu pot îndeplini cel lalt rol, mult mai însemnat pentru școala secundară, de a deprinde pe elevi cu gândiri și simțăminte alese — așa cum implicit recunoașteți că nu se găsesc la moderni — exprimate într'o formă admirabilă în toate privințele. Și dacă este așa, concluzia pe care nu o puteți înlătura este că limbile clasice trebuiesc învățate în liceu. Au fost unii cari au căutat să înlătore această concluzie, făcând comparație între literaturile moderne și cele clasice și afirmând că, din punct de vedere al înălțimii sentimentelor, scriitorii de azi sunt chiar superiori celor vechi; această încercare nu a putut însă înlătura impresia că modernii au lăsat să le cadă cu ușurință din mână o armă foarte folositoare.

Încă o împrejurare care a contribuit ca partizanii clasicismului, deși inferiori și numericește și uneori chiar ca argumentație, să câștige oarecum simpatia ascultătorilor neinteresati, a fost simțământul cald cu care au știut să se impună. Mulți, după ce au ascultat cuvintele înflăcărate, prin cari d-l Valaori căuta să apere «o cauză pierdută», cum spune d-sa, și-au zis: Trebuie să fie într'adevăr,

superioare literaturile clasice, dacă au fost în stare să producă în sufletul cuiva o convingere așa de nestrămutată. Mulți iarăși au devenit partizani ai clasicismului după frumoasa interpretare din Horațiu, făcută cu elevii clasei a VII-a de la liceul din Craiova de d-l Popa Lisseanu, deși aceasta venea după o lovitură de moarte dată prin lecția de gramatică grecească făcută de un alt profesor. În privința aceasta este prețioasă mărturisirea unui coleg, profesor de matematici, care a urmat liceul real, vrășmaș neînduplecat al clasicismului, care a spus: Cu așa profesor și cu așa frumoase lecții ași fi vrut și eu să învăț latinește. Așa că în rezumat se poate spune—fără a fi paradoxal—despre partizanii clasicismului că deși învinși au fost totuși victorioși.

Dacă trecem acum la problemele de metodică și în special de metodică a limbilor moderne, asupra cărora a ținut o dizertație d-l Bogdan-Duică și la care s'a raportat și d-l Pompiliu Eliade în cuvântarea cu care s'a încheiat congresul, avem de constatat o reacțiune în bine. De la o vreme încoace, de când mai ales au început a fi desbătute și la noi cu insistență problemele pedagogice, s'a susținut, și se impunea de unii ca dogmă, părerea ca limbile vii trebuiesc învățate pe aceeași cale pe care se învață și limba maternă, adică pe așa zisa cale naturală sau directă, evitându-se traducerea. Piedicele cari se puneau în drumul acestei metode erau mari. Mai întâiu, cum s'a zis de unii, aceasta eră «o metodă naturală în condiții artificiale», adică o metodă care în primul rând ar cere—nu mai vorbim de alt mediu—un foarte mare număr de ore și conversație foarte deasă, lucru foarte greu, ba aproape imposibil de realizat în școală; în al doilea rând condiția pe care o puneau direcțiștii de a vorbi și gândi direct în limba care se învață, eră de multeori cu neputință de îndeplinit chiar în cazul când ar fi fost foarte numeroase orele acordate acelei limbi, fiindcă dacă poți prin intuiție să faci pe elev să priceapă un cuvânt strein, și dacă prin parafrază în însăși limba streină poți de multe ori cu oarecare greutate să explici înțelesul cuvintelor abstracte nu e mai puțin adevărat că sunt cazuri, în cari nu te poți convinge că s'a priceput înțelesul, celor ce spui, decât recurgând la traducerea în limba maternă; și în sfârșit este o imposibilitate psihologică din partea elevilor și o iluziune din partea profesorului realizarea acestei metode fiindcă elevul nu poate separa noțiunile de cuvintele limbei materne cu care ele sunt legate și ne înșelăm dacă socotim că el nu traduce în minte cuvintele pe care le pronunță direct în limba streină.

S'a recunscut în sfârșit în acest congres de conferențieri necesitatea traducerii care s'a și utilizat în unele lecțiuni făcute cu această ocazie, fără ca să provoace critice, ceea ce însemnează că aproape unanimitatea congresiștilor eră de aceeași părere.

Aceasta nu însemnează bineînțeles, că directismul a fost greșit în toate privințele. El a fost o mișcare pedagogică ale cărei foloase trebuiesc recunoscute; el a venit ca o reacțiune contra metodei de a se preda limbile vii numai prin traducere și gramatică și ca orice reacțiune trebuia să cadă în excesul de a condamna cu totul și una și alta. Rămân totuși ca lucruri câștigate pentru

metodica limbilor vii—din ceea ce a preconizat directismul—și indicarea obiectelor și acțiunilor și tablourile și conversațiile și parafrázările posibile în limba streină, cari fac mai ușoară deprinderea cu acea limbă; trebură însă admisă și traducerea și gramatica întru cât aceasta nu este un scop ca mai înainte, ci un mijloc pentru mai repede asimilare a formelor în cari e turnată o limbă. Și aceasta cu atât mai mult cu cât scopul principal al învățării unei limbi streine—cum foarte bine a spus d-l Pompiliu Eliade—este să putem citi și înțelege operele, fiindcă de vorbit puțin și rare ocazii avem să vorbim.

Acestea sunt lucrurile noi câștigate pentru îndrumarea de căpetenie a predării limbilor moderne. În legătură cu ele au fost și chestiuni incidentale, dintre cari merită să fie relevate trei, *)

Una este pretenția pe cari o aveau foarte mulți dintre congresiști ca într'o lecție, de gramatică latină de pildă, în care are să explice profesorul cutare formă sintactică, să se insiste și asupra frumuseții formei diferitelor figuri și invers; tot așa într'o lecțiune al cărei scop esențial este de a-i da priceperea gândirii și simțirilor exprimate, să faci naționalism etc. Se înțelege de la sine că printre condițiile unei bune predări sunt și: corelațiunea cu diferite alte obiecte, producerea și dezvoltarea unui sentiment moral, estetic, patriotic etc. Acestea trebuiesc îndeplinite însă în acele lecții, unde se poate, și este o pretenție copilărească aceea de a face dintr'o lecție un ghiveciu din toate acestea, fie că se potrivește, fie că nu. Mai ales s'a părut curioasă—deși simpatică într'o privință—pretenția unui profesor, ca în orice lecție să se facă patriotism. Și cum a aplicat d-sa principiul acesta într'o lecțiune de nemțește făcută la o clasă inferioară? Niciun cuvânt, nici o propoziție nu-i da această posibilitate. Ei bine a găsit o soluțiune: a înlocuit cuvântul *der Mann* prin cuvântul *der Bauer* și le-a spus atunci elevilor, bineînțeles în nemțește: Trebuie să iubim pe țărân etc...

S'au luat apoi două hotărâri pentru cari profesorii de limbi streine nu pot îndeajuns mulțumii domnului Ministru, care s'a arătat atât de binevoitor. S'a hotărât în urma propunerii unui congresist ca tuturor profesorilor de limbi străine cari se vor învoi să se suplinească reciproc și gratuit să li se dea învoirea de a pleca în țara a cărei limbă o predă spre a cunoaște mai de aproape poporul și obiceiurile și a se perfecționa în limba sa, acordându-se în același timp cheltuieli de transport. S'a admis apoi ca profesorii să facă rotație spre a putea fi o uniformitate de metodă și a ajunge astfel elevii la mai bune rezultate.

Ne mai rămân de spus două cuvinte despre lecțiunile făcute cu ocazia congresului și anume mai ales ne rămâne de insistat nu asupra valorii lecției fiecărui profesor, ci asupra condițiilor în cari se fac ele. Cei ce vor să facă lecții de probă se anunță cu mult înainte de data fixată pentru congres și se determină și subiectul pe care îl vor trata. Aceasta împrejurare face că lecțiile sunt dela început în condiții artificiale. Unui candidat

*) Cele ce publicăm aici fiind mai ales niște impresii și reflecții, nu trebuie să se aștepte nimeni să facem o dare de seamă amănunțită și completă despre congres.

la examenul de capacitate, care nu are aproape nici o experiență, i se fixează subiectul probei cu 24 ore înaintea, iar unui profesor cu rutină i se dă cu mult înainte. De ce? I se dă astfel posibilitatea să experimenteze, dacă vrea, și de 10 ori în clasa lui această lecție și să o perfecționeze încet, încet așa ca, chiar dacă este un profesor mediocru, să facă o lecție satisfăcătoare. Un profesor bun nu are decât de pierdut, fiindcă oricât de bine ar face lecția, tot rămâne îndoiala că în condiții normale nu ar fi procedat atât de bine. Ba se poate întâmpla — ceea ce s'a și întâmplat în acest congres — ca să se ridice bănuiala, uneori poate justificată după aparențe, că lecția a fost pregătită cu elevii chiar, cu cari se face, așa că nici o spontaneitate nu mai rămâne, ci totul e automatic.

Dacă subiectele lecțiilor s'ar fixa în timpul congresului, ca și la examenele de capacitate, aceste cusururi și bănuiele s'ar înlătura. Chiar și în cazul acesta ar rămâne însă alte împrejurări, cari îngreuiază peste măsură sarcina profesorului, ales să facă lecțiunea. Elevii îi sunt necunoscuți și ori cine predă, știe cât de greu merg lucrurile, când ai în fața ta o clasă străină. Apoi mai e și altceva. O lecție, făcută în fața unui public, nu are nimic din condițiile unei clase în care profesorul se află singur cu școlarii săi. Elevii știu că sunt dați în spectacol, profesorul știe că sunt sute de ochi, cari caută să-i pătrundă până în fundul gândului, cari îi cântăresc toate cuvintele, îi spionează toate gesturile, până și micile cusururi ale îmbrăcămintei ceia ce de sigur îl face să fie foarte stânjenit. Acestea sunt însă neajunsuri care nu s'ar putea înlătura decât nefăcând se lecții în congres — lucru ce nu ar fi de dorit. Ceia ce trebuie spus ca concluzie e deci, că în general voința adevărată a unui profesor nu se poate judeca după o lecție făcută în fața congresiștilor și că adevărații judecători rămân tot elevii cari sunt în contact des și natural cu el.

I. F. BURICESCU.

ȘTIINȚA

DOVEZILE EVOLUȚIUNII OMULUI

Se știe că după doctrina mozaică a creațiunii, întreaga natură a fost făcută de D-zeu în câteva zile, iar pe om l-a făcut în ultima zi și l-a înviat cu suflarea sa. Poziția aceasta deosebită a utilizat-o clericii pentru a face din om o ființă aparte, care n'are legături de înrudire cu restul animalității.

Deși structura organelor omului și funcționarea lor e la fel cu aceea a animalelor mai inferioare lui, totuși le convine clericilor să apropie pe om mai mult de divinitate decât de animalitate. Ei țin atât de mult la această doctrină în cât chiar astăzi în clasele cele mai elementare (II-a primară) își permit a încurca mințile fragede cu o teorie întru nimic justificată. Până și puterile sufletești, acelea care vin după părerea preoților din suflarea lui D-zeu, se studiază astăzi începând cu acelea ale animalelor și s'a pus astfel baza unei sin-

gure psihologiei sau a unei psihologii comparate a omului împreună cu a celorlalte animale.

Între probele originii animale a omului e începutul lui, dezvoltarea, viața și sfârșitul lui întocmai ca și celelalte animale.

Dar ultimele argumente și cele mai interesante aduse de savanți sunt unele organe ale omului, care altă dată au funcționat, au făcut parte din economia organică a omului, sau a strămoșilor lui, și cari astăzi în urma evoluției și adaptării omului la noi condițiuni de viață, au dat înapoi, s'au pipernicit și au fost numite *organe rudimentare*. Pe acestea nu le poate explica teoria mozaică a creațiunii, ele nu pot fi explicate decât prin lunga evoluțiune a formelor de animale din care a derivat omul.

Unul din savanții timpului care s'a ocupat cu anatomia comparată a Vertebratelor, **Wiedersheim** a căutat într'o lucrare¹⁾ să arăte organele rudimentare ale omului și să le aducă ca dovadă a trecutului său și a înrudirii cu diferitele grupe de animale vertebrate la care acele organe sunt încă în funcțiune.

Autorul, pentru a expune metodic studiul său, ia organele rudimentare în ordinea în care se studiază în anatomia comparată, începând cu pielea și cu organele la care dă ea naștere.

În a treia lună fetală copilul se acoperă peste tot corpul cu o blană deasă și moale. Aceasta e blana mamiferelor, care apare așa de timpuriu la om și care se numește *lanugo*. Ea cade înainte de naștere în lichidul casei copilului. Lanugo e un organ trecător, rudimentar, dar câteodată nu se dezvoltă în perioada fetală ci mai târziu după naștere. În acel caz se află oamenii-câini sau oamenii cu păr, cum se întâmplă de regulă la Aino, băștinașii insulelor nipone.

Părul apărut a doua oară la făt se dezvoltă la adult mai mult în anumite regiuni ale corpului. Faptul că nu se mai dezvoltă deopotrivă peste tot corpul se datorește selecțiunii sexuale, căci atât bărbații cât și femeile au preferit sexe din ce în ce mai puțin păroase, iar ca podgobă au păstrat părul lung pe față (mustăți și barbă la bărbați) sau pe cap (la femei).

Mamelele se află la toate mamiferele și sunt dispuse pe fața ventrală în număr variabil. La om sunt în număr de o pereche, la femeie ca și la bărbat. Se întălesc însă uneori atât la femei cât și la bărbați 2, 3, 4 și chiar 5 perechi de mamele. Ele sunt atunci mai mici ca un fel de negi sau de pete pigmentare, așezate în sus sau în jos de cele normale.

Pe pânțele ele se apropie de linia mediană în tocmai ca și la celelalte mamifere. În cazul când femeia are mai multe mamele e predispusă să dea naștere la copii, gemeni. Explicația prezenței mai multor mamele accesorii (hipertelie) stă în origina omului din strămoși cu mai multe țâțe și deci cu mai mulți pui la o naștere. Această explicație are o bază științifică. Dezvoltarea glandelor mamare se face la mamifere și la om d'alungul a două bande ventrale, numite linii lactee. D'alungul acestor linii se formează la fătul uman câte 5

1) Dr. R. Wiedersheim, Der Ban des Menschen als Zeugnis für seine Vergangenheit. Tübingen 1902.

glande mamare, astfel că în starea embrionară e o hii pertelie normală, iar în cursul dezvoltării rămân de regulă numai cele 2 mamele pectorale.

Organul de susținere al corpului e șira spinării, ea e formată din 33—34 vertebre. Ultimele vertebre de jos în număr de 4 la femeie și 5 la bărbat sunt reunite la adult într'un os numit coccis. În starea embrionară, însă, când fătul e de 14—16 mm. lung, acest os este format din 7—8 vertebre deosebite ce corespund vertebrelor cozii celorlalte animale. Există dar la embrioni o coadă ca organ rudimentar. La cei mai mulți indivizi coada suferă o regresiune și nu se mai trădează prin nimic la adult.

La unii însă se dezvoltă mai mult țesăturile din jurul vertebrelor (coada moale) sau se lungesc vertebrele cozii încât ajung la o lungime de 7—25 cm., esafară din cingătoarea basinelui și alcătuiesc o adevărată coadă la adult.

De regulă la om se află 12 perechi de coaste. Uneori însă se găsesc și coaste accesorii una d'asupra, alta dedesuptul celor obișnuite. Aceasta din urmă în cele mai multe cazuri se dezvoltă în faza embrionară, dar regresează și nu se mai întâlnește în starea adultă.

Craniul dela maimuțele tinere se aseamănă mult cu acela al unui făt uman și pe măsură ce ele se dezvoltă se deosebesc tot mai mult. La om craniul predomină asupra feței, căci el e o cutie adaptată la creier și omul de timpuriu se adaptează la viața cerebrală sau psihică, pe când la maimuțe rămâne adaptat tot la viața vegetativă.

Sub craniu și înaintea lui se află scheletul feței. Aceasta este construit la toate vertebratele după acelaș plan și constă din arcuri numite viscerele. Aceste 5 arcuri se află și la om în faza embrionară. Ce e mai mult, rămân părți din ele și în starea adultă. Așă, din primul arc branchial sau visceral mai rămân două oscioare așezate în urechea mijlocie: ciocanul și nicovală puse în serviciul auzului.

Al doilea și al treilea arc visceral se reunesc pe linia mediană pentru a forma osul hioid, pe care se inseră baza limbei și de care atârnă gâtul, iar din arcurile 4 și 5 se formează cartilagiul tireoid. În scheletul membrilor se găsesc oase care sunt comune cu acelea ale reptilelor, din cari au derivat mamiferele și deci și omul. Astfel în încheetura mâinii, în carp, se află în baza embrionară două oscioare mici, «centralele» care apar independente, dar la adult se unesc cu celelalte oscioare ale încheieturii.

Dintre toate organele omului acelea care suferă mai mult influența adaptațiunii la noi condițiuni de viață sunt organele active ale mișcării, mușchii. Aproape la fiecare individ se găsesc variațiuni individuale cunoscute în anatomie sub numele de anomalii. Unele anomalii se referă la mușchii regresivi sau rudimentari, altele la mușchii progresivi și altele la mușchii cu totul noi. Un caz, între altele multe, de mușchiu regresiv este platysma myoides, un mușchiu al pielei gâtului și feței. Pe când pe gâtul omului acel mușchiu s'a redus aproape cu totul, pe față el s'a dezvoltat în urma unor noi adaptări. Din el s'a desfăcut mai multe mânuchiuri cunoscute sub numele de mușchii mimici. Muscu-

latura mimică se dezvoltă paralel cu inteligența celui ce o poartă. Că mușchii se adaptează la viața animalului ne-o arată mușchii mimici care iau o dezvoltare mare împrejurul gurei și ochilor, de oare ce prin aceste două organe se oglindesc stările sufletești.

Al doilea organ prevăzut cu mușchi dezvoltați și supranumerari este degetul întâi al mâinii. În fine mușchiul marele fesier, gastrognemienii și solearii de pe fluerul piciorului au o dezvoltare excepțională la om, din cauza atitudinii sale verticale.

Sistemul nervos se caracterizează prin puterea sa conservatoare și oferă deci puține exemple de organe rudimentare. Așă, măduva spinării se oprește la om la a doua vertebră lombară, iar de aci în jos se continuă printr'un fir terminal, care n'are structură nervoasă. El e rudimentul măduvei spinării dela celelalte mamifere strămoșii omului.

Creerul omului se aseamănă în marile trăsături așă de mult cu acela al maimuților antropoide în cât se poate zice că e o continuare a celui al maimuților. Caracteristic pentru creerul omului e creșterea sa continuă paralel cu creșterea corpului până la vârsta, de 20—21 ani.

Această dezvoltare se datorește unor noi achizițiuni în funcțiunile psihice, prin urmare și în ale substratului lor organic.

Intre emisferile cerebrale se află ascuns un mic organ roșcat, numit glanda pineală. E cunoscută lumii prin ipotezele curioase asupra funcțiunii ei, dintre care una e aceea de a fi reședința sufletului. Studiile de anatomie comparată au stabilit însă că aceasta e un organ rudimentar și reprezintă un ochi ce se află la reptilele din timpurile geologice și la unele din zilele noastre.

Dintre organele simțurilor, organul mirosului e mult mai dezvoltat la mamiferele care își caută hrana după miros, decât la om. Dacă la omul adult se află numai două cornete etmoidale, în starea embrionară (a 9-a lună) se află în nasul lui 5 cornete etmoidale și între ele încă 5 intermediare. Acestea reamintesc dezvoltarea cornetelor dela carnivore. Cu timpul, aceste cornete se reduc în număr și mărime și ceeace pierde nasul în lungime, câștigă în înălțime.

Ochiul la om e organ esențial, așă că progresând, n'are multe organe rudimentare. Totuși păstrează în corpul sticlos o urmă a unui vas sanghin atrofiat numit canalul lui Cloquet, iar la pești, reptile, păsări, acest organ este mult mai dezvoltat și e cunoscut sub numele de seceră și pieptene.

Intre organele externe ale ochiului se află un organ rudimentar, e cuta semilunară sau a treia pleoapă din unghiul intern al ochiului. Această pleoapă este așă de mare la broască, la păsări, că acoperă toată fața globului, îl udă și îl apără. Pe măsură însă ce s'au mărit pleoapele de sus și de jos și au putut ele să îndeplinească mai bine funcțiunea cutei semilunare, ea s'a redus.

Dacă examinăm urechea, găsim că și comunicarea dintre urechea mijlocie și faringe, așă numita trompă a lui Eustachi, reamintește aceleași raporturi primitive ale primici cavități sau crăpături branchiale dela pești.

Mai departe, pe pavilionul urechei la om, se poate observa pe marginea lui, ceva mai sus de mijloc, un vârful vârful lui **Darwin**. Acest vârful este un rest delapavilionul maimuțelor. (*Cercopithecus*) și la ele este o regresivă a vârfului urechilor lunguețe, dela celelalte mamifere.

Dacă ne întoarcem privirile asupra tubului digestiv, întâlnim și aci formațiuni rudimentare, regresive, care aveau însă la strămoșii omului o anumită dezvoltare și funcționare. Așa, pe cerul gurei, la un embrion de 7-8 luni, se văd cute dese care dispar după naștere, dar care reproduc starea permanentă a multor mamifere la care aceste cute servesc a strivi hrana.

Cu privire la dinți, se constată în cele două serii, cea de lapte și cea adultă, o înmulțire a dinților care atinge un total de $(20+32)=52$ dinți. Aceasta reaminteste numărul mare al dinților dela reptile din care a evoluat tipul de mamifer. Fălcile scurtându-se și dinții ne mai având loc a eși toți odată, se succedază în timp. La om, în special la omul cult, fălcile tind a se scurta tot mai mult, dinții se îndesesc și din resturile alimentare care rămân printre ei, se dezvoltă caria. Așa la Eschimoși e 25%, la Chinezii 40%, pe când la Europeanii atinge 80—96%!

Sunt organe rudimentare, care dacă mai persistă la om, aceasta se datorește numai unei schimbări de funcțiune. Astfel sunt glanda tireoidă și timusul. Acestea iau naștere din epiteliul bucal și laringian, se izolează, se vascularizează și îndeplinesc la adult funcțiuni cu totul noi, asupra stabilirii cărora experiențele încă continuă.

Pe esofagul fătului uman se află un epiteliu vibratil, care nu se mai întâlnește la adult, dar persistă în stare adultă la *Amphioxus*, broască, etc.

Dar organul tipic rudimentar și cunoscut de toată lumea, e apendicele vermiform. Faptul că această porțiune de intestin variază în lungime dela 2—23 cm., că de regulă crește până la vârsta de 20 de ani și ajunge la 9³/₄ cm., pentru a se scurta după aceea dată, precum și obliterarea lui parțială sau totală ce se observă pe măsură ce se înaintază în vârstă, sunt tot atâtea dovezi că el a devenit un organ fără funcțiuni.

Inima în dezvoltarea sa la om trece prin fazele care se întâlnesc în stare permanentă la pești, broaște și reptile. E un frumos paralelism între dezvoltarea inimii la om și în seria vertebratelor. Dar ce e mai ușor de reținut e poziția inimii din primele zile ale fătului în regiunea gâtului, așa cum se află la pești în vecinătatea branchiilor. Mai târziu se coboară în jos spre plămâni și din această scoborâre, vasul cel mare, artera aortă, se îndoiește în formă de cârje.

Dovezi strălucite de origina animală a omului (filogenie) le găsim în aparatul urinar, căci în dezvoltarea lui trece exact prin fazele la care s'au oprit peștii, broaștele și celelalte vertebrate.

Dintre sistemele de organe care au rudimente trebuie să se citeze și organele sexuale, atât la bărbat cât și la femeie. Glandele sexuale femele împrumută dela început canalele de scurgere ale rinichilor primitivi și cu această schimbare de funcțiune, acele canale se dezvoltă mult și alcătuiesc la adult, trompele lui Fa-

lope, apoi se reunesc pentru a forma uterul și vagina.

În primele două luni ale fătului uman, glandele sexuale sunt indiferente și numai cu a treia lună se diferențiază sexele. Aceasta precum și alte considerațiuni duc la presupunerea că omul ca și vertebratele derivă din forme vechi ermafrodite.

Din dezvoltarea omului și din multele organe rudimentare ce are, din care n'am citat decât o mică parte, reiese dovada legăturii sale genealogice cu restul animalelor.

Omul, ca și celelalte ființe organice, variază din generație în generație. Variațiunile produse fie de adaptația la noi condiții de viață, fie de selecțiunea sexuală, se fixează prin ereditate. Cu noile variațiuni de organe altele devin de prisos, es din funcțiune, apar mai rar sau chiar de loc. Dacă organismul n'ar fi în stare să suprimă organele superflue, individul ar deveni un monstru. Regresiunea organelor netrebuincioase e o condiție de progres pentru altele. Modificarea unei părți din corp aduce în altă parte o schimbare corelativă, o compensare ca și cum s'ar încheia un contract de schimb.

De pildă, din momentul ce picioarele strămoșilor omului n'au mai servit ca organe de acățare ci ca stativ și pedestal al întregului corp, i s'au dezvoltat mușchii fesieri și ai pulpelor în consecință.

Să-și amintească cineva numai cele câteva achizițiuni mari dobândite de om ca: dezvoltarea mare a inteligenței, vorbirea articulată, mâna cu aplicațiunile ei, pentru a înțelege neîntrebuințarea multor organe ca aceea a dinților canini, a părului, a unora din organele de simț, etc.

Dacă organizația omului dă dovadă de animalitatea sa, nu e mai puțin adevărat că cei ce l'au studiat, l'au așezat în fruntea celorlalte animale și aceasta e încă destul pentru ambiția și gloria sa.

De altă parte cred că e mai bine să se considere omul ca animalul cel mai perfect, având o superioritate ce și-o datorește sieși, decât să se creadă ca o creatură imperfectă și degradată a divinității

N. MOISESCU.

LITERATURA

SINGURĂTATE (SCHITĂ)

File găsite într'un sertar :

«Abia o săptămână de când sunt aici, și cu toate astea pare că un an întreg mă desparte de vuetul orașului, de furnicarul acela în care bate cu putere pulsul vieții și vântul patimilor.

Unde sunt? Visez?... În sătucul acesta de munte, care și respiră prin livezi căsuțele lui albe, cu cerdacuri de lemn văpsit și coperișuri de șindrilă înegrită de vreme, între dealurile acoperite de păduri bătrâne, în acest colț uitat de lume,—aici s'au născut ș'au crescut părinții mei.

Părinții mei!.. Ce străine îmi par cuvintele!

Și cu toate astea de câte-ori, în câte clipe de grea

întristare, nu le-am rostit în adâncul sufletului : părinții mei !

Un șir întreg de amintiri ar trebui să însoțească aceste cuvinte..

Dar pe mama abia o mai țin minte. Văd patul desfăcut colo, în ungherul acela cam întunecos și pe ea o văd palidă și istovită, ridicată între perne. În dreapta ei, câtră ușă, fereastra aceasta din privazul căreia poți privi de-a lungul drumului până la cotitură, aproape de Costiță.

Eu stam la fereastră în picioare pe un scaun, privind afară mohorâta zi de iarnă.

Și parcă văd prunul desfrunzit, de lângă casă ; pe crengile lui negre și subțiri stau multe vrăbii zgribulite, neclintite,—ca niște nuci mari. E aproape de seară. Umbrele nopții pare că cresc cu încetul, ca aburi negri, din marmura zăpezii.

— Unde dorm vrăbiile mamă ?

— Afară dorm vrăbiile, răspunde mama cu jumătate gură.

— Și nu li-e frig lor ?... Nu mamă ?

— Când le-o fi frig, mor și ele !

— Mor și ele,—da, mor așa, de tot, ori numai nitel ?

Impovărată de gânduri triste, mama întoarce fața zâmbitoare spre mine, și nu mai răspunde.

Rare ori o aud șoptind : fetița mea cuminte!.., Tata e dus la oraș. În fiecare dimineață pleacă și se întoarce târziu, pe vremea asta.

Eu îi cunosc de departe roibul și căciula mare, rotundă, lăsată pe sprâncene.

— Mamă, mamă, uite vine tata !

Cu o mișcare înceată, mama se grăbește să vie la fereastră, de unde să uită în lungul drumului.

— Să-l văz și eu venind... parcă 'mi crește inima !

Tata descalcă repede în curte, trage calul de urechi și îl duce în curtea din dos.

Peste puțină vreme, aud în tindă pașii lui grei.

Când înfră, înalt, cu veșmintele pline de aerul sănătos al iernei, casa întregă se umple de răcoare și veselie.

El vorbește tare și calcă apăsător.

— Ce, n'ați mai aprins lampa până 'n vremea asta ?

Se duce lângă mama, îi apucă tâmpile între mâinile lui mari și o sărută pe frunte.

— Copii sunt bine. Coti eră pe drum, când am trecut azi dimineață Lizica merge bine cu școala,—î-am cumpărat azi ghete noi... Apoi se întoarce la mine :

— Tu ce faci, năpârstocule ?

Și mă ia de subțiori și mă ridică de două ori până în tavan.

— Hopa !

Eu îi pun picioarele pe piept și când mă lasă repede jos, un fior dulce îmi strânge inima, și 'i înfig amândouă mâinile în mustăți.

— Haide tată, mai haide — înc'odată.

— Ce ?

— Hopa !

Și iar mă ridică și iar mă lasă, până când mi se rumenesc obrazii, — și mama se uită la noi cu ochi plini de fericire și de tristețe în acelaș timp.

Dar de aci încolo lumina amintirilor frumoase mi se întunecă și umbre grole îmi cad pe suflet.

Eră târziu, spre primăvară.

Răchitiile de pe marginea râului făcuseră mâțișori verzi și lângă perețele casei, acolo unde soarele cald zvântase un petec de pământ, erau mulți gândacii Domnului, roșii, vestitorii sărbătorilor de primăvară.

Așa eră, când m'am întors din oraș, dela mătușa Ivghenița, unde mă dusesese tata, cu două săptămâni înainte.

Dar mama nu mai eră în pat, în ungherul acela întunecos. Mama nu mai eră nicăeri... Și tata niciodată nu mă mai făcea «hopa» și niciodată nu l'am întrebat, când stă ceasuri întregi cu fruntea rezemată de fiarele ferestrei : unde e mama ?

Iar mai târziu, când m'au dus iarăși la mătușa Ivghenița, în oraș, — pe ea am întrebat'o de multe ori, — unde e tata ? — fără să pricep înțelesul amar al sărutărilor cu care 'mi răspundea întrebărilor mele stăruitoare.

Iar acuma, după atâta vreme, mă văd singură dintre toți ai mei, în casa părintească.

Am făcut înconjurul multor locuri și am încercat adâncimea multor suferinți, de atunci de când am plecat de aici... Și acum când mă întorc iarăși, cu sufletul plin de amărăciunea vieții, acum aș vrea să văd umbra tatei, așa cum era el când se întorcea de la târg, și să 'i zic : iată-mă, eu sunt fata ta, du-mă cu tine — că nu mai pot singură !

Și să-i apuc mâna înghețată de frig și să-i cuprind gâtul cu amândouă brațele. — Du-mă, du-mă, du-mă !

*

Bătrâna doarme alături. O aud tușind din când în când.

Stau la fereastră. Pretutindeni e zăpadă curată ca argintul, numai pădurile de pe coaste, stau negre, neclintite.

Și peste firea mută, luna, ca un sloi luminos de ghiată, pare animată în vârful plopilor dela poartă.

Plopii bătrâni, — de câte ori nu i-a privit mama, prin aceeași fereastră ! Și în câte nopți cu lună — odinioară — freamătul lor dulce nu a pătruns prin ferestrele deschise !

Dela fereastră, văd acum drumul alb, ca și odinioară... Un fior cald îmi trece din creștet până 'n picioare. Cu o mișcare nestăpânită mă întorc spre ungherul cu patul în care zăcea mama — și ochii mi se împânzesc de lăcrămi. Sunt lăcrămi zadarnice, sunt lăcrămi care nu ușurează sufletul, ci din potrivă îi aduc mărturia grea a unei suferinți fără tămăduire.

Plopii își frâng ușor crengile goale care se zbat în freamăt...

Cine mișcă ramurile lor ?

Doamne, ce liniște !

Sufletele părinților adormiți de multă vreme, îmi trimit șoaapte tainice, o blândă și iubitoare chemare.

Ei mi-au simțit gândurile și în pacea nopții de iarnă după atâta vreme, au răspuns cu un suspin ușor, chemărei mele lăuntrice.

FANTAZIE

(Fragment)

Acceleratul se opri. Un glas răsună aspru, grăbit, ca o comandă militară:

— Starnberg... cinci minute!

Pe peron aștepta Violante. De departe, cum mă zări, începui să zâmbesc.

Mă întâmpină cu obrajii rumeni, răsufând iute ca și când ar fi alergat.

Subt privirile ei pline de soare, devenii stângaci și sfios ca un gimnazist.

Ce amarnic mă crezusem în vagon, câteva clipe înainte!

Gândurile îmi pieriră. Lațul subtil de sofizme, la care zile de-a rândul, țesusem cu o perseverență de biet păianjen, hursuz și flământ, și care, chipurile... avea să mi-o dea legată gata... se rupse se prefăcând deodată într'un ghem încâlcit, diform...

Eram pierdut.

— Bre, bre ce grav astăzi... și ce ochi de dedectiv, mă sperii!

Și așa din senin, porni într'un răs nebun, privindu-mă tântă, cu mâinele la spate, strânsă ca într'o catrință în rochia directoare violet închis... pălăria «la Hélène Fourment» pe ceafă, ștregărește...

Asaltul era vehement. Singura scăpare: mimicry! Logică strânsă, vorbă puțină. Tactică de șoarec încăput pe etichetele unei pisici sătule!

Ne îndreptarăm spre lac, și o luarăm apoi dealungul cheiului. Violante nu mă slăbea.

Ironiile băteau grindină. Care de care mai rafinată.

Răspundeam rar, cuminte, așezat.

Râsul ei argintiu alerga ca un chiot de bacantă, pe oglinda pașnică a lacului. Cu gândul eram departe, cine știe unde... Mă gândeam la nimfele blonde a lui Omer, fugărite de centauri în păduri de portocali... Violante făcui un semn cu umbrela. Ticăitul motorului pe lac, să înțeți. Barca să lipi de chei. Intrarăm. Un zdruncen ușor. Malul alerga înapoi, să îndepărtă...

— Villa Glattenau! porunci Violante. Să așeză apoi binisor și tăcui. Părea obosită.

Zâmbea în neștire ca o convalescentă. Iși potrivea acele dela pălărie, își netezi faturile rochiei, cu mișcări iuți, sperioase cu nuș ce aer de dezolare, care mă făcui să surâd... Eram, vezi bine, departe de mal, singuri într'o bonbonieră plutitoare, căptușită cu atlas «vieux-or», cu geamurile de cristal, și'n care miroseă a piele și a tutun ca într'un vagon de drum de fier... Și 'naintea noastră să ridică ca un pântice, un munte de apă verde-deschis, pe care cei 40 H P ai motorului îl sfredeliau șuerând, într'un tumult clocotitor de spumă... Violante să plecă încetinel spre mine. Aproape de tot. Simțeam respirația ei caldă, parfumată. Mă vedeam «en miniature» în pupilele ei mari, cutreerate de fulgere albastre...

— Mă ierți?...

— Da.

Și ca de obicei îmi întinse mâna, să i-o sărut.

Ce nebunie. O privii pe furis. Și iarăși mă uimi, nuș ce umbră de durere, în arcuirea poruncitoare a sprâncenelor... Ca atunci... de mult... când privirile noastre

să încăerară pentru întâiași dată... în acordul final din Tristan și când orbiți de lumină, cu sufletul plin de lacrimi ne zâmbiram de departe... aiurea... ca doi luneteci.

O spaimă dulce mă cuprinsese. Piciorul ei mic tresărea nerăbdător, într'un nor albastru de dantele. Piciorul ei vorbea. Înțelegeam deslușit:

— Grăbește... grăbește... Viața e scurtă!

Soarele apunea. Cerul asfințitului era neînchipt de frumos.

Părea un veșmânt scump atârnat deasupra lumii, cusut cu argint, cu aur roș, greu, duios, ca bronzul care moare pe icoanele vechi... un crivat de sidex, și de coral nins de beteală, pe care sfârșea palid, craiul luminei, soarele sfânt și etern!...

Ce de grabă înserase. Departe... la orizon, ca un licurici enorm gata să se stângă... un vapor de pasageri...

Ne apropiam de mal cu o iuteală vertiginosă. Pădurea săltă din apă, neagră, amenințătoare. Deodată bradii să despărțiră... Villa Glattenau! Etajul întâi era luminaț feeric. Prin festrele deschise, s'auziă plânsul unui violoncel... picuratul capricios a unui clavier.

Intrarăm. Un fecior într'o livrea «café au lait» cu trese de argint, să înclină ceremonios. O ușă să deschise fără șgomot. Era bătrânul. Cum slăbise! Un soi de caftan, portocaliu îi ajungea pân'la glesne.

Mă luă amical de braț. Ochii îi licăreau ca în friguri.

— Cam exotic, halatul meu... ce zici?... E o amintire dela Nasr-edin... de pe când eram ambasador în Teheran... Violante mă lovi cu cotul. Ce drac de femeie!... Pufnii de răs. Bătrânul era inflexibil.

— Apropos... știi c'au sosit?

— Ce-a sosit?

— Cum ai uitat?... Blănurile!... hai să le vezi!

Mă trezii într'un cabinet, în stil mauric. Unde te întorceai numai blănuri de tigri și de leopardi.

Miroseă ca într'o menagerie. Erau trofeele de vânătoare ale bătrânului, culese în Indii, în Sudan și în pădurile Sumatrei... Să așeză tacticos pe un divan și începui:

— Te văd emoționat tinere. N'ai de ce. Tot ce-ai citit prin cărți, despre vânătorile de tigri și pretinsele lor primejdii... mofturi... basme pentru adolescenți fabricate de geșeftari fără de scrupule... grație progreselor realizate de tehnica modernă, vânătoreea de tigri e tot așa de primejdioasă, ca o vânătoreea de vervețe... cu un Winchester «model 1908», proiectilele explozibile... floare la ureche scumpule!

Uite-o... aia de acolo... o vezi? Era greu și mare ca un bivoli, monșer. L'am trăznit din automobil, cu țigara în gură. Chauffeurul leșină de spaimă, când îl văzui rostogolindu-se de vale.

Spaima aceasta, n'o pot pricepe. O idee fixă, atavism.

Pe ceilalți i'am așteptat în bătaia lunci, stând, uite... cum mă vezi, pe o platformă într'un copac. fumându-mi țigara în tihnă...

Jos legam un câine, sau te miri ce. După o bucată de vreme, câinele începe să se smuncească, să schiolăc jalnic... Aha! Pun frumuseț țigara deoparte. Casc ochii. Ascult urechile bine. Liniștit. Deodată un pocnet de crongi.

Uite'!.. Ceva întunecos și lungăreț. Să furișă... să oprește... să lungeste... să îndoaie...

Ochesc. Pang!

Ai nimerit... prea bine. Acel ceva să zbate și să saltă ca un cocoș tăiat! N'ai nimerit... iară bine. O ia la sănătoasă! Unde-i primejdia? Aud?... Mai nostimă eră o vânătoare, la care am asistat într'un hotel din Manila...

Uite-o colo pe divan. E literalmente, ciuruită de gloanțe monșer. Sosisem tocmai de la Batavia. Ia «table d'hôte» mare emoție. Ce eră? O panteră scăpase din cușca unui negustor.

Nimeni n'o mai văzuse de trei zile. Parc'ar fi înghițit-o pământul...

Cineva mă trăgea de mânecă. Bătrânul și blănurile lui, să prefăcură într'o ceață albăstrue... Tresării. Eră Violante.

— Scoală... am ajuns.

— Unde-i bătrânul... Caftanul?

— Visezi. Ce caftan?

Eră răcoare. Pe debarcader nu eră nimeni. Sus... pe un tășan stropit cu flori albastre să desprindea din umbră, Villa Glattenau.

Transperantele erau lăsate...

München 1908.

LASCĂR VOREL

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

RADIATIUNILE CORPULUI OMENESC FOTOGRAFIA GÂNDIREI ȘI A NEVĂZUTULUI

După Darget, fost ofițer superior în armata franceză, corpul nostru este un izvor de radiațiuni, de raze X, sau mai bine zis de niște raze analoge, întocmai ca o simplă bucățică de radiu.

Prin mijlocirea vestitului fizician d'Arsonval, descoperitorul acestor raze, pe care le-a botezat *vitale*, sau numai *V*, a depus în această privință la «Academia franceză de științe» o notă însoțită de mai multe fotografii, foarte ciudate, obținute direct, numai prin influența acestor radiațiuni, în chip foarte simplu... ca și oul lui Columb. Iată cum: O placă fotografică obișnuită, pe a cărei parte sticloasă s'a alăturat o foaie imprimată, a fost înfășurată într'un triplu înveliș—spre a fi izolată de orice lumină—și astfel pregătită, lipită de frunte unde a fost ținută câțva timp. Razele *V*, întocmai ca și razele X, străbatând prin triplul înveliș, au imprimat placa fotografică. Experiența repetată de mai multe alte persoane a dat rezultate foarte convingătoare. Un fapt nu mai puțin uimitor a fost observat în cursul acestor experiențe: Unele clișeuri se imprimau pozitiv, pe când altele negativ, ceea ce dovedește că trebuie să existe cel puțin două feluri deosebite de raze *V*, ale căror efecte sunt contrare.

Acest eveniment științific, a cărui comunicare s'a făcut de abia acum câteva zile, la 30 Noembrie, ar pareă că constituie o descoperire nouă. Greșeală. Acum, ca aproape în totdeauna, zicătoarea: «nimic nou sub soare» este și rămâne adevărată.

Proprietatea corpului omeneșc de a emite radiațiuni

a fost constatată încă din timpurile cele mai depărtate. Ce sunt oare aurelele ce învăluie capetele sfinților dacă nu niște asemenea radiațiuni? De altfel, trebuie să se știe că acest fenomen este real. Dovadă că a fost observat și în zilele noastre. Nu mai departe acum trei ani Dr. Feré, într'un articol apărut în *Revue de Médecine* din 10 Aprilie 1905, descrie cum a asistat de mai multe ori la formarea acestor nimburi, la nașterea acestor cercuri luminoase împrejurul capetelor și chiar mâinilor mai multor persoane.

Cu toate însă că asemenea observațiuni se pierd în negura timpurilor, descrierea lor în chip mai deslușit nu datează de cât dela 1679. În acest an un doctor scoțian, Wilhelm Maxwelle, a expus cel dintâi cu oare care limpezime, în cartea sa *Medicina Magnetică*, proprietățile «razelor ce izvorăsc din corpul omeneșc, și prin care sufletul acționează în afara trupului de care este timporar încătușat.»

Peste un veac, Anton Mesmer reluând parte din părerile lui Maxwelle și contopindu-le cu acelea ale discipolilor săi și cu ale lui proprii, a dat la iveală faimoasele aforisme relative la «fluidul magnetic».

Cevă mai târziu, în 1813, savantul Deleuze a publicat o *Istorie critică a magnetismului animal*, în care spune că «cea mai mare parte din somnambuli¹⁾, văd un fluid luminos și strălucitor ce învăluie trupul persoanei care i-au adus în această stare (magnetizor) isvorând cu mai multă putere din cap și din mâini..... oare-cari persoane zăresc acest fluid când sunt numai magnetizate, fără a se găsi în stare de somnambulism

Către mijlocul aceluiaș veac, doctorii francezi Despin și Charpignion au confirmat observațiunile precedentei mai stabilind încă prin numeroase experiențe că uni. somnambuli puteau vedeă ca o ceață, mai mult sau mai puțin luminoasă, nu numai radiațiunile obscure pentru cealaltă lume, ale electricității statice și dinamice, dar încă niște fluide ce isvorau din oarecari corpuri, cu deosebire din magneți, din aur și din argint (*A de Rochas.—L'Extériorisation dela sensibilité*).

Cam tot în acciaș epocă un savant austriac, baronul de Reichenbach, a descoperit că starea somnambulică nu este necesară pentru a îngădui percepțiunea senzațiunilor luminoase de care am vorbit, de oarece pentru unele persoane această percepțiune se produce numai printr'o simplă ședere de mai multe ceasuri într'o profundă obscuritate Tot Reichenbach este cel din tâi care prin importantele sale experiențe a arătat că toate corpurile organice sunt îmbibate cu un fluid luminos pe care l-a numit *OD*, după o expresiune scrisită ce înseamnă «Forța universală».

Aceste interesante cercetări au fost în urmă reluate,

1). Somnambulismul constituie una din fazele succesive ale Hipnozei. Prin numele de *Hipnoză* se înțelege de obicei ori ce stare a creului deosebită de starea normală prin paraliză sau exaltarea momentană a oare căror facultăți.

Dacă se provoacă hipnoza prin ajutorul unor agenți al căror efect se poate mări treptat, se determină o serie de faze din care face parte și starea somnambulică, care este caracterizată prin faptul că membrele se pot mișca ca și în condițiunile obișnuită; anestezia cutanee este însă completă și celelalte simțuri dobândesc o sensibilitate mult mai mare.

adeverite și completate de numeroși savanți din zilele noastre.

După cum spune doctorul francez Luys «ființele omenesti nu emit numai căldură. Din studiile moderne, începute de Reichenbach, urmărite de Rochas, precum și din lucrările mele personale, pot afirma că pe lângă radiațiuni calorifice sunt și alți agenți ce radiază și constituiesc niște forțe vii cari se exteriorizează formând împrejurul corpurilor un fel de atmosferă nevăzută pentru ochii noștri, vizibilă însă în anumite împrejurări sau de unele persoane sensitive»¹⁾.

Acelaș lucru se produce pentru toate celelalte viețuitoare și lucruri ale lumii neorganice. «Toate corpurile naturei, zice T. P. Durand (de Gros) în admirabila sa carte *le Merveilleux Scientifique*, viețuitoare sau inerte, posedă o radiațiune specială care variază însă în anumite împrejurări». Radiațiunea unei persoane sau plante bolnave nu este aceeași ca a unei plante sau persoane sănătoase. Ce e mai mult încă, fiecare boală sau stare sufletească prezintă o radiațiune felurită care caracterizează această boală sau stare sufletească (*D-r Baraduc. — L'Âme humaine*).

Este ușor de închipuit ce puternic mijloc de investigațiune vor posedă medicii și psihologii, când aceste vibrațiuni ale trupului și sufletului omenesc vor putea fi redate înregistrate, fie pe cale fotografică, fie într'altfel.

* * *

Comunicarea Maiorului Darget la Academia de științe franceză relativă la radiațiunile corpului omenesc nu constituie decât un inel din lanțul de cercetări curioase pe care le-a început încă de mult acest modest pionier al forțelor necunoscute.

După ce în anul 1893 a descoperit că plăcile fotografice pot înregistra radiațiunile trupului omenesc, fie atingându-le sau numai apropiind vârful degetelor de ele, fie alăturând placa de frunte, și-a propus să gândească cu putere la forma unui obiect, privind un clișeu. În acest chip a putut imprima pe placa fotografică, numai prin concentrarea gândirii—ca și când gândirea ar fi creatoare—diferite forme de obiecte.

Acest fenomen, care nici el nu constituie o noutate, alcătuiește «Fotografia gândirii»... care într'adevăr dă mult de gândit!

Sunt două feluri deosebite ale «fotografiei gândirii»: unul care reprezintă numai linii sau pete, mai mult sau mai puțin deslușite, și altul care arată din potrivă un obiect de o formă determinată. Acest soi din urmă, pe care l'a experimentat comandantul Darget, este mai interesant, de oarece felul dintâi poate depinde de un agent fizic oarecare, pe când unele imagini ce se obțin câteodată în a doua clasă de fotografii au o claritate atât de pronunțată încât e greu să le atribuim numai unei simple întâmplări.

Cu toate acestea și «fotografia gândirii liniară» poate da rezultate destul de convingătoare. Așa, d. Delaune a căutat să reproducă forma simplă a unui triunghiur,

concentrând gândirea spre o placă fotografică depărtată de frunte de un centimetru. După mai multe încercări neizbutite, într'o seară însă rezultatul dobândit a fost pe deplin satisfăcător, căci după expunerea plăcii timp de 12 minute, astfel cum am spus, a căpătat pe clișeu dezvoltat un spațiu triunghiular alb, întocmai ca și figura la care se gândise (*Annales des sciences Psychiques*, 1908).

În cealaltă direcțiune s'au realizat rezultate și mai minunate.

Un american, Ingles Roggers, privind îndelung o monedă și în urmă fixând o placă fotografică cu toată atențiunea de care eră capabil, a obținut un clișeu pe care a găsit reprodușă forma acestei piese. Utilizând acelaș procedeu, d. Roggers, în prezența a trei doctori, a repetat experiența luând de astă dată ca subiect al imaginii gândite diferite mărci poștale a căror înfățișare a aflat-o apoi, după dezvoltare, imprimată pe placa fotografică (*G. Vitoux.-Les rayons X*).

Fiul lui Edison mărturisește (*Revue des Revues* 1898) că ar fi realizat un dispozitiv prin ajutorul căruia a putut fotografia gândirea. «Nu pot încă nădăjdui, spune dânsul, să fac pe toată lumea să creadă că această umbră este fotografia unei gândiri, de oarece este prea nedeslușită și îi lipsește mult pentru a constitui un document convingător. Eu însă sunt încredințat că într'o oarecare măsură am fotografiat cu adevărat gândirea».

Astronomul Zenger crede că pentru fotografia gândirii camera fotografică nu este necesară. Pentru această operațiune ar fi destul o placă de sulfură de calciu care mai înainte să fi fost expusă la soare și apoi, după o impresiune de câteva minute printr'o atențiune a gândirii, să fie pusă în contact în întuneric cu o placă fotografică, care să se dezvolpeze în urmă.

Din cauza lipsei unui material tehnic apropiat, unor plăci speciale cari să se impresioneze cu ușurință sub acțiunea acestor raze misterioase, asemenea experiențe gingașe nu s'au putut reproduce pe o scară mai întinsă. De curând însă, din inițiativa senatorului francez E. Vauchez, căruia se datoresc mai multe întreprinderi mult folosite societății, s'a instituit un premiu de mai multe zecimi de mii de lei, care de altfel zilnic se mărește prin donațiuni, prin care să se stimuleze și să se recompenseze găsirea mijlocului ce va îngădui percepțiunea razelor invizibile ce isvoresc din corpul omenesc.

În urma imboldului acestui mare filantrop, s'a format în Franța și Belgia, și e pe cale a se institui și în Anglia, o societate numită «de studiu a fotografiei transcendente», al cărui președinte este vestitul profesor și fiziologist Charles Richet dela Academia franceză, vice-președinți renumitul astronom Camille Flammarion și Colonelul de Rochas, iar ca membrii numără o mulțime de oameni eminenti din toate ramurile activității omenesti.

Scopul acestei societăți nu este însă numai de a putea ajunge să înregistreze oarecari radiațiuni nevăzute, ci mai mult să probeze în chip pozitiv, prin aceste radiațiuni, existența sufletului, a cărui realitate știința de ieri materialistă, o neagă, iar religiunea nu o poate dovedi.

«Acclora, spune d. Vauchez, cari se miră sau caută să

1) D-r Iodko pare că a izbutit, printr'un dispozitiv întrebuințat la producerea razelor X, să facă oarecum vizibilă fluorescența omenescă.

rădă de scopul urmărit de noi, le puteți spune din parte-mi că progresul este o lege pe care nici guvernările, nici popoarele nu o pot abrogă.

Numai imbecilii pot negă; îi pot vesti însă că în curând fotografia nevăzutului va deveni un fapt îndeplinit. În acest chip socot să putem ajunge a înlătura prostia ce ne târăște pe nesimțite spre anarhie. Succesul acestei campanii va opri încetul cu încetul curentul nenorocit ce ne împinge spre decadența morală și materială».

Fi-vom în ajunul acestei deslegări? E greu de precizat, nu este însă de mirat. În orice caz toți oamenii de bine ca și savanții sunt datori să ajute această manifestare a «adevărului care va aduce pacea și fericirea pe pământ, modificând mentalitatea generală.

CĂPITAN GH. GRIGORATU.

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vărsați Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 11

BOALELE INTESTINULUI

DIAREEA (LA COPII ȘI BĂTRÂNI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVIN DIN **Infecțiunile intestinale** SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.
ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,70
Cereți prospecte gratuit

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.
BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă

Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturor piețelor
din Europa și America.

DROGUERIE & PARFUMERIE

D. G. DIAMANDI

BUCUREȘTI

EAU DE COLOGNE

Grand Prix Expozițiunea Internaț. de Higienea

PARIS 1907

BIBLIOTECA ROMÂNESCĂ

ENCICLOPEDIA SOCEC

Povestirile lui Mihail Eminescu
(Făt-frumos din Iacrimă, La aniversare, Cezara, Sărmanul Dionis)
Cu studii literare de MIHAIL DRAGOMIRESCU,
un portret și un indice rezumativ

NO 9-10

PREȚUL 55 BANI

Biblioteca cu turală (autori români clasici)